

Päivi Virtanen

KESTÄVÄ KEHITYS – TURVALLISUUS JA VASTUULLISUUS OSANA LASTEN INTERNETKÄYTTÖÄ

Opinnäytetyö

Kestävän kehityksen teknologiat

Insinööri (YAMK)

2024

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu

Tutkintonimike
Tekijä/Tekijät
Työn nimi
Toimeksiantaja
Vuosi
Sivut
Työn ohjaaja(t)

Insinööri (ylempi AMK)
Päivi Virtanen
Kestävä kehitys – Turvallisuus ja vastuullisuus osana lasten internetikäyttöä
Teleoperaattoriyritys
2024
34 sivua, liitteitä 6 sivua
Arto Sormunen

TIIVISTELMÄ

Aikamme ilmiö on digitalisaatio. Lähes jokaisella kouluikäisellä on jo oma älylaite taskussaan. Tieto on entistä helpommin ja laajemmin kaikkien saatavilla. Sosiaaliset suhteet kulkevat jatkuvasti mukana älylaitteen mukana. Kaikkeen tähän liittyy kuitenkin myös varjopuolia, kun ilmoitustulva vaikuttaa keskittymiskykyymme ja erilaiset uhat ovat läsnä.

Kestävä kehitys ja vastuullisuus ulottuvat digitalisaation kautta myös lasten internetikäyttöön. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia, mitä vanhemmat ajattelevat yleisesti vastuullisuudesta, kestävästä kehityksestä, lasten internetikäytöstä sekä miten operaattori voisi olla apuna. Tarkempina tutkimuskysymyksinä työssä olivat: Kenen vastuulla on lapsen ohjeistaminen ja rajoittaminen mobiililaitteiden käytön ja internetin suhteen? Voiko vastuu ulottua myös palveluntarjoajalle?

Työ toteutettiin kyselytutkimuksena, jonka kohderyhmänä olivat kouluikäisten lasten vanhemmat. Kysely lähetettiin toimeksiantajayrityksen asiakkaille, jotka profiloituvat lapsiperheiksi. Kyselyssä kysyttiin vastaajien ajatuksia kestävästä kehityksestä, vastuullisuudesta, lasten internetikäytöstä ja teleoperaattorin roolista.

Kyselyyn vastasi yli tuhat vastaajaa. Kyselyn tuloksista voidaan päätellä, että lasten internetikäytön turvaamiseen tarvitaan muitakin osapuolia kuin vanhempia. Teleoperaattoreilta toivotaan tukea, tietoa ja erilaisia ratkaisuja esimerkiksi liittymien käytön rajaamiseen. Valmiiksi rajoitetuille liittymille on tämän tutkimuksen mukaan erityisesti kysyntää. Teleoperaattorin vastuullisuuden tulee vastaajien mielestä ulottua myös lapsiin ja siitä tulisikin viestiä entistä selkeämmin.

Asiasanat: lapset, älylaitteet, teleoperaattori, vastuullisuus

Degree title	Master of Engineering
Author (authors)	Päivi Virtanen
Thesis title	Sustainable development – Safety and responsibility as part of children’s internet use
Commissioned by	Internet service provider company
Time	2024
Pages	34 pages, 6 pages of appendices
Supervisor	Arto Sormunen

ABSTRACT

The phenomenon of our time is digitalization. Almost every school-aged child or adolescent has their own mobile device in use. Information and social relationships are at hand all the time as almost everyone has a mobile device in their pockets. There are also risks as screen time affects our concentration and cyber threats get closer.

Sustainable development and responsibility extend through digitalization to children’s use of the Internet. The purpose of this thesis was to investigate what parents think about responsibility in general, sustainable development, children’s internet use and what could an internet service provider do to keep the children and adolescents safe on the Internet. More specific research questions were: Who is responsible for instructing and restricting the child's use of mobile devices and the Internet? Can the liability also extend to the internet service provider?

The thesis is based on a customer survey implemented with the customers of the commissioner. The survey was sent to customers with children. The survey consisted of questions about sustainable development, responsibility, children’s online use, and the role of the telecom operator.

Over a thousand recipients answered the survey. The results of the survey suggest that it is not only parents who are needed to keep their children safe online. Support, information, awareness, and different solutions for example to delimit the subscription are hoped from the telecom operator. According to this study, there is a particular demand for subscriptions with ready-set limitations. According to the respondents, the responsibility of telecom operators should also extend to children, and this should be communicated more clearly.

Keywords: children, adolescents, mobile devices, responsibility, telecom operator

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	INTERNET OSANA LASTEN ARKEA	6
2.1	Sosiaalisen median aikakausi.....	6
2.2	Tietoturva ja tietoisuus.....	9
2.3	Vastuullisuus.....	10
3	TELEOPERAATTORI, PALVELUT JA LAPSET	11
4	TUTKIMUSMENETELMÄ JA -KOHDERYHMÄ	13
5	KYSELYTUTKIMUS	15
5.1	Kyselytutkimuksen tulokset.....	15
5.2	Tulosten tarkastelu	23
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	26
	LÄHTEET.....	29

LIITTEET

Liite 1. Kuvaluettelo

Liite 2. Opinnäytetyökysely

1 JOHDANTO

”Teknologia sulautuu kaikkeen” on yksi Sitran Megatrendeistä (Dufva 2020). Se tarkoittaa sitä, että palvelut ovat jo pitkälti siirtyneet verkkoon ja asioiden hoitaminen ilman teknologisia laitteita on miltei mahdotonta. Se on tietysti myös kestävä kehityksen kannalta kannattavaa, kun vanhan ajan paperiset arkistot poistuvat ja tieto on helpommin eri osapuolten saatavilla.

Jo lähes jokaisella kouluikäisellä lapsellakin on oma älylaite (Pitkänen & Saarenmaa 2021). Teknologiaa käytetään hyväksi myös opetuksessa ja vapaa-ajan sosiaaliset suhteet ovat läsnä niin kasvotusten kuin mobiililaitteiden välityksellä. Kuten sanottu, teknologia tuo tiedon helpommin kaikkien ulottuville, erilaiset pelit ja videot saattavat auttaa kielitaidon kehittämisessä ja kaukana asuviin kavereihin ja sukulaisiin on helppo pitää yhteyttä. Vaikka tässä kaikessa on paljon hyvää, on siinä myös uhkia ja vaaroja. Sosiaalinen media on ikävän yleinen alusta myös kiusaamiselle ja mukavien videoiden seassa saattaa-kin olla ikätasolle sopimatonta sisältöä. Kiusaaminen voi johtaa äärimmäisiin tekoihin, kuten uutisvirrasta on voinut lukea. Erilaiset haittaohjelmat ja muut tietoturvaasteet uhkaavat meitä kaikkia. Keskittymiskyky on koetuksella jatkuvan ilmoitustulvan ja lyhytvideoiden keskellä (Hari 2023). Pisa-tulokset ovat laskeneet viimeisimmissä tuloksissa ja yhdeksi syyksi on nostettu digilaitteiden koukuttavuus (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2023).

Tässä opinnäytetyössä tutkittiin, mitä vanhemmat ajattelevat yleisesti vastuullisuudesta, kestävästä kehityksestä, lasten internetkäytöstä sekä miten teleoperaattori voisi olla apuna turvaamaan lasten taivalta internetissä. Tarkempina tutkimuskysymyksinä opinnäytetyössä olivat: Kenen vastuulla on lapsen ohjeistaminen ja rajoittaminen mobiililaitteiden käytön ja internetin suhteen? Voiko vastuu ulottua myös palveluntarjoajalle?

Opinnäytetyön toimeksiantaja on teleoperaattoriyhtiö.

2 INTERNET OSANA LASTEN ARKEA

Ennen kuin lapsi lähtee ensimmäistä kertaa yksin koulumatkalle, vanhemmat luultavimmin ovat harjoitelleet yhdessä lapsen kanssa liikennesääntöjä ja yleistä varovaisuutta liikenteessä. Sehän on vanhemman vastuuta pitää huolta lapsestaan. Samoin voi ajatella sitä, kun lapsi saa ensimmäistä kertaa oman mobiililaitteen käyttöönsä ja pääsee sitä kautta itsenäisesti internetin maailmaan. On käytävä läpi pelisäännöt laitteen käyttöön liittyen, säännöt liittyen eri sovelluksiin ja netissä toimimiseen. Samoin on hyvä käydä läpi uhkat ja vaarat, mitä saattaa tulla vastaan. Nykypäivänä tähän on myös monenlaisia sovelluksia vanhemman avuksi, joilla alaikäisen laitteeseen on helppo asettaa rajoituksia, niin sisällön kuin ruutuajankin suhteen.

Liikennesääntöjä voisi verrata netikettiin (yhdistelmä sanoista netti ja etiketti), joka tarkoittaa verkossa liikkujan säännöstöä. Yhtä oikeaa ohjetta siihen ei ole, mutta lukuisia työkalupakkeja, joista voi laajentaa omaa tietoisuutta ja ymmärtää paremmin netissä liikkumisen ja siellä käyttäytymisen sääntöjä. Nämä kaikki on hyvä opettaa myös lapsille ja nuorille. (Kaspersky s.a.; Kyber-turvallisuuskeskus 2023.)

Mannerheimin Lastensuojeluliiton teettämän tutkimuksen mukaan moni nuori haluaisi vähentää netinkäyttöään ja kaipaisi työkaluja ja apua siihen (MLL 2023). Liiallinen digilaitteiden käyttö ja ruudun tuijotus aiheuttaa riippuvuutta, keskittymiskyvyn laskua ja voi altistaa erilaisille ongelmille päivittäisessä toiminnassa ja ihmissuhteissa (Horita ym. 2022, 2). Ongelmat saattavat olla henkisiä ja fyysisiä, kuten käytöshäiriöitä, tai esimerkiksi silmä- tai niskaongelma, ulkoilun ja liikunnan vähenemistä ym. (Pardhan ym. 2022, 3,4). Riskeistä on syytä puhua entistä enemmän (Neville ym. 2021, 7). Lapset ja nuoret tarvitsevat huolenpitoa, avointa keskustelua ja vanhempien kiinnostusta ja ymmärrystä netinkäytöstä.

2.1 Sosiaalisen median aikakausi

Sosiaalisen median historia ulottuu 1990-luvulle, jonka jälkeen se on kehittynyt hurjaa vauhtia (Hintikka s.a.). Elämme nyt sosiaalisen median aikakautta.

Sosiaalisen median esimerkkeinä mainittakoon sovellukset Facebook, Snapchat, Instagram, Tiktok, X (ent. Twitter) ym. Sosiaalinen pääoma on lapsille ja nuorille tärkeää (Hayes ym. 2021) ja sosiaalinen media mahdollistaa sosiaalisten suhteiden ylläpitoa pitkänkin välimatkan päästä. Kuulumisten vaihto, kuvien jakaminen tai videopuheluiden soittelu esimerkiksi kauempana asuvien kavereiden tai isovanhempien kanssa tuo paljon iloa. Tiktok on täynnä erilaisia tanssivideoita, joita on kiva opetella ja kuvata kaverin kanssa. Mikäpä sen hauskempaa liikuntaa. Instagramista löytyy paljon kivaa katsottavaa, vaikkapa omaan harrastukseen liittyviä seurojen sivuja, sitä kautta uusia ystäviä ym.

Sosiaalinen media voi siis auttaa lapsia ja nuoria löytämään kaltaistansa seuraaja ja voi toimia hyvänä itseilmaisun kanavana. Tutkimukset osoittavat, että vähemmistön edustajat kokevat sosiaalisen medialla olevan myönteisiä vaikutuksia mielenterveydelle ja nuoret tuntevat itsensä enemmän hyväksytyksi (The U.S. Surgeon General's Advisory 2023, 6).

Sosiaalinen media on kuitenkin paljon enemmän kuin tuttujen ja mukavien ihmisten välistä viestien, kuvien ja videoiden jakamista. Se rakentuu erilaisten algoritmien päälle, jotka määrittelevät, millaista sisältöä käyttäjälle näytetään. Algoritmit perustuvat mittaukseen. Ne laskevat tykkäyksiä, latauksia, näyttökertoja jne. (Mäkinen 2023, 60.) Algoritmit oppivat kaikesta, mitä teemme internetissä (digitaalinen jalanjälki) ja osaavat sen perusteella tarjota sisältöä, joka meitä kiinnostaa. Ne osaavat myös ennustaa tulevaisuuden käyttäytymistä (Risi & Pronzato 2022, 3). Sosiaalisen median tarkoituksena on tarjota positiivisia ja negatiivisia tunteita ja kouruttaa selaamaan enemmän ja enemmän.

Emme ole eläneet tällaista ajanjaksoa aiemmin kuin mitä nyt elämme. Vaikutuksia älylaitteiden suurelle käytölle ja sosiaalisen median vaikutuksille nähdään vasta pikkuhiljaa nyt ja tulevaisuudessa. Ilmiö on maailmanlaajuinen. Vuonna 2023 Yhdysvalloissa julkaistiin korkeimman lääkintäviranomaisen julkaisu, joka käsittelee nuorten mielenterveyttä ja sosiaalista mediaa (The U.S. Surgeon General's Advisory 2023). Bidenin hallinto nimitti vastineena työryhmän, joka selvittää toimintasuosituksia lasten suojelemiseksi (Tiffany 2023).

Sosiaaliseen mediaan liittyy erilaisia riskejä. Lapset ja nuoret ovat hyvin alttiita erilaisilla vaikutuksille. He saattavat olla innokkaita lähtemään mukaan kaikenlaisiin haasteisiin ja ilmiöihin, joita sosiaalisessa mediassa leviää. Uutisista saa lukea usein varoituksia etenkin erilaisista Tiktok-haasteista, joista poliisi varoittaa. Murrosiässä irtaannutaan vanhemmista ja halutaan kokea kaikenlaista uutta ja jännittävää. Sosiaalinen media ja muut pelit ja nettisovellukset voivat kuitenkin olla myös avuksi nuoren kasvuvaiheissa ja ne mahdollistavat maailman tarkastelun erilaisista kulmista, mutta voivat yhtä lailla asettaa myös esimerkiksi ulkonäköpaineita (MLL 2023).

Sosiaalisen median kautta on myös helppo kenen tahansa lähestyä ketä tahansa, vaikka väärällä identiteetillä. Uuden Snapchat-kontaktin takana ei ehkä olekaan väitetty nuori, vaan keski-ikäinen pahantahtoinen henkilö. Lasta tai nuorta saatetaan houkutellessa seksuaalisiin tarkoituksiin tai lähettää hänelle seksuaalista materiaalia yllättäen ja pyytämättä. Kyseessä on ilmiö nimeltä grooming (Pelastakaa lapset s.a.). Pelastakaa lapset ry:n 11–17-vuotiaille lapsille tekemän tutkimuksen mukaan 62 % tutkimukseen osallistuneista lapsista kertoi, että netin välityksellä heihin on ollut yhteydessä henkilö, jonka epäilivät tai tiesivät olevan aikuinen (Pelastakaa lapset 2021).

Sosiaalisen median koukuttavuus luo myös omat riskinsä. Viimeiset Pisatulosten notkahdukset ovatkin nousseet suuresti uutisotsikoiksi ja yhdeksi syyksi tulosten laskuun on nostettu liiallinen digilaitteiden käyttö (sosiaalisen median koukuttavuus) ja sitä myötä lukuinnon ja -taidon heikentyminen (Kelhä 2023).

Jatkuva ilmoitustulva ja nopeiden videoiden selaaminen ovat suurena uhkana keskittymiskyvylle. Kun ilmoituksia tulee mobiililaitteen ruudulle jatkuvasti, keskittyminen saattaa herpaantua useita kertoja minuutissa. Lyhytvideoiden jatkuvasta selaamisesta johtuviin keskittymiskykyongelmiin on lanseerattu jopa oma terminsä: ”Tiktok-aivot”. Jargon (2022) kuvaa artikkelissaan The Wall Street Journalissa lyhytvideoiden selaamisen olevan kuin karkkikaupassa oloa, jossa saat lapioida karkkia niin paljon kuin vain haluat. Eikä se lopu koskaan.

2.2 Tietoturva ja tietoisuus

Avainasemassa digimaailmassa on ymmärrys siitä, mitä siellä tekee, mitä tietoja luovuttaa, millaisia sovelluksia käyttää ja mitä riskejä niihin liittyy. Digitaalisuus helpottaa arkea monin tavoin ja edesauttaa tiedon saantia ja välittämistä, sosiaalisia suhteita ym. Kaikkeen tähän liittyy luonnollisesti myös varjopuolensa ja nykyaikana lapset ja nuoret saattavatkin olla hyvin paljon etevämpiä käyttämään erilaisia palveluita ja sovelluksia, sosiaalista mediaa ja hankkimaan tietoa internetistä. Huoltajat saattavat jäädä jälkeen, eivätkä tiedä, ymmärrä tai halua perehtyä, mitä lapsi tai nuori netissä touhuaa. Tärkeää on olla kiinnostunut lapsen tai nuoren kiinnostuksenkohteista ja tutustua näihin yhdessä. (MLL 2023.)

Huoltaja on pakotettu seuraamaan lapsen ja nuoren puuhia ja pysymään mukana digitalisaatiossa. Tietoisuus ulottuu yleisen ymmärryksen lisäksi siihen, miten verkossa kannattaa käyttäytyä (em. netiketti) ja mitä tietoja itsestään kertoa. Nettiin kirjoitettu kommentti tai sosiaaliseen mediaan lisätty kuva saattaa jäädä elämään, vaikka sen itse tililtään poistaisi (Forss 2014). Tietoisuutta on myös ymmärtää uhkat, jotka netissä vaanivat: nettikiusaaminen, tietojen urkinta, haittaohjelmat, grooming, huijaukset, väärä tieto ym.

Digitaalisissa palveluissa, somealustoilla ja peleissäkin on useimmiten käytössä käyttäjätunnus ja salasana, joilla niihin kirjaudutaan. Pahantahtoiset rikolliset yrittävät jatkuvasti päästä käsiksi ihmisten, lastenkin, tileihin ja aiheuttavat ikäviä seurauksia ja vaivaa kohteelle. Esimerkiksi lasten pelitilien tietoja yritetään saada rikollisten haltuun ja varastetaan tileiltä esim. pelin valuuttaa (Svistunova 2023). Huijausviesteillä yritetään huijata myös rahaa ja muita kirjautumistunnuksia, mutta rahanhimoiset huijarit iskevät yleensä aikuisiin – lapsilla harvemmin on pankkitunnuksia. Ja jos on, niihin liittyvät riskit on erittäin tärkeää käydä erikseen läpi. Pelkkä hyvä käytös netissä ei siis riitä turvaamaan omaa selustaa, vaan tarvitaan myös taitoja luoda monimutkaisia salasanoja ja kykyä ymmärtää ja tunnistaa huijauksia.

Kaiken tämän lisäksi on vielä väärä tieto, eli misinformaatio, ja tekoäly (AI). Netissä oleva tiedon määrä on valtava ja sitä on luettava kriittisesti: kaikki ei

ole totta (Howard ym, 2021, 7). Medialukutaitoa olisi tärkeä opettaa lapsille myös kotona ja kouluissa. Tekoäly on monelle aikuisellekin hieman tuntematon asia ja lapset ja nuoret saattavat innostua siitä tietämättä asiasta sen enempää. Tekoäly opettaa itseään keräämällään tiedolla, joten omia henkilökohtaisia tietojaan tai muita salaisuuksia ei kannata tekoälylle kertoa (esim. Snapchatin My AI). Tekoälyynkin tutustumisessa on hyvä olla aikuisen mukana (Puska 2022).

Kyselyssä selvitettiin myös vanhempien ajatuksia uhkista verkossa ja eri sovelluksissa.

2.3 Vastuullisuus

Vastuullisuus on osa kestävästä kehitystä. Vastuullisuudesta puhuttiin aiemmin yhteiskuntavastuuna ja se on tarkoittanut useita vaatimuksia, joita yritykselle asetetaan, ja niiden noudattamista. Nykypäivänä vastuullisuus, tai yritysvastuu, on muuttunut laajemmaksi käsitteeksi ja se on yhä voimakkaammin arvonmuodostusta. (Hellström 2022.)

Yritysvastuu nähdään myös mahdollisuutena. Vastuullisuus ei ole pelkkiä koululauseita mainonnassa. Vastuullisuuden tärkeitä aiheita ovat mm. strategiset valinnat ja visio (Koipijärvi & Kuvaja 2020). Yritysten vastuullisuusraportointi on pakollista tietyn kokoisille pörssiyrityksille. Vastuullisuusraportointi pohjautuu kaksoisolennaisuuteen. Kaksoisolennaisuus tarkoittaa sitä, että vastuullisuutta ja sen vaikutuksia arvioidaan kaksisuuntaisesti, sisältä ulospäin ja ulkoa sisäänpäin. Mitkä ovat yrityksen vaikutukset yhteiskuntaan ja ympäristöön ja miten ihmiset ja yhteiskunta vaikuttavat yritykseen. (European Commission 2022.)

Tämän työn vastuullisuusteemoina nousevat erityisesti sosiaalinen ja digitaalinen vastuullisuus. Sosiaalinen vastuu voidaan määritellä yrityksen suhteeksi ihmisiin ja yhteiskuntaan. Digitaalisen vastuun määritelmä on laajempi. Se tarkoittaa muun muassa turvallisuutta, kyberturvaa, yksityisyydensuojaa (GDPR), tasa-arvoista palveluiden saatavuutta, joustavaa työkuultuuria sekä riskienhallintaa.

Vastuullisuus ulottuu, tai vähintäänkin tulisi ulottua, myös yksilönsuojaan ja lapsiin. Unicef otti vuonna 2019 kantaa siihen, että vaikka digitaalisten palveluiden palveluntarjoajilla ei ole lapsia suoranaisesti asiakkaina, lähes jokainen alaikäinen omistaa tai käyttää digilaitteita ja heidän henkilötietojaan kerätään ja tallennetaan kuten aikuisten. (Leino 2019.) Viime vuosina moni yritys on herännyt huoleen lapsista ja lasten digilaitteiden ja verkon käytöstä ja siihen on kiinnitetty enemmän huomiota.

Unicef myös painottaa, että lasten näkökulmat ja kokemukset on otettava huomioon laadittaessa nuorten digitaalisen käytön käyttöä ohjaavia linjauksia sekä suunniteltaessa itse teknologiaa. (Unicef s.a.)

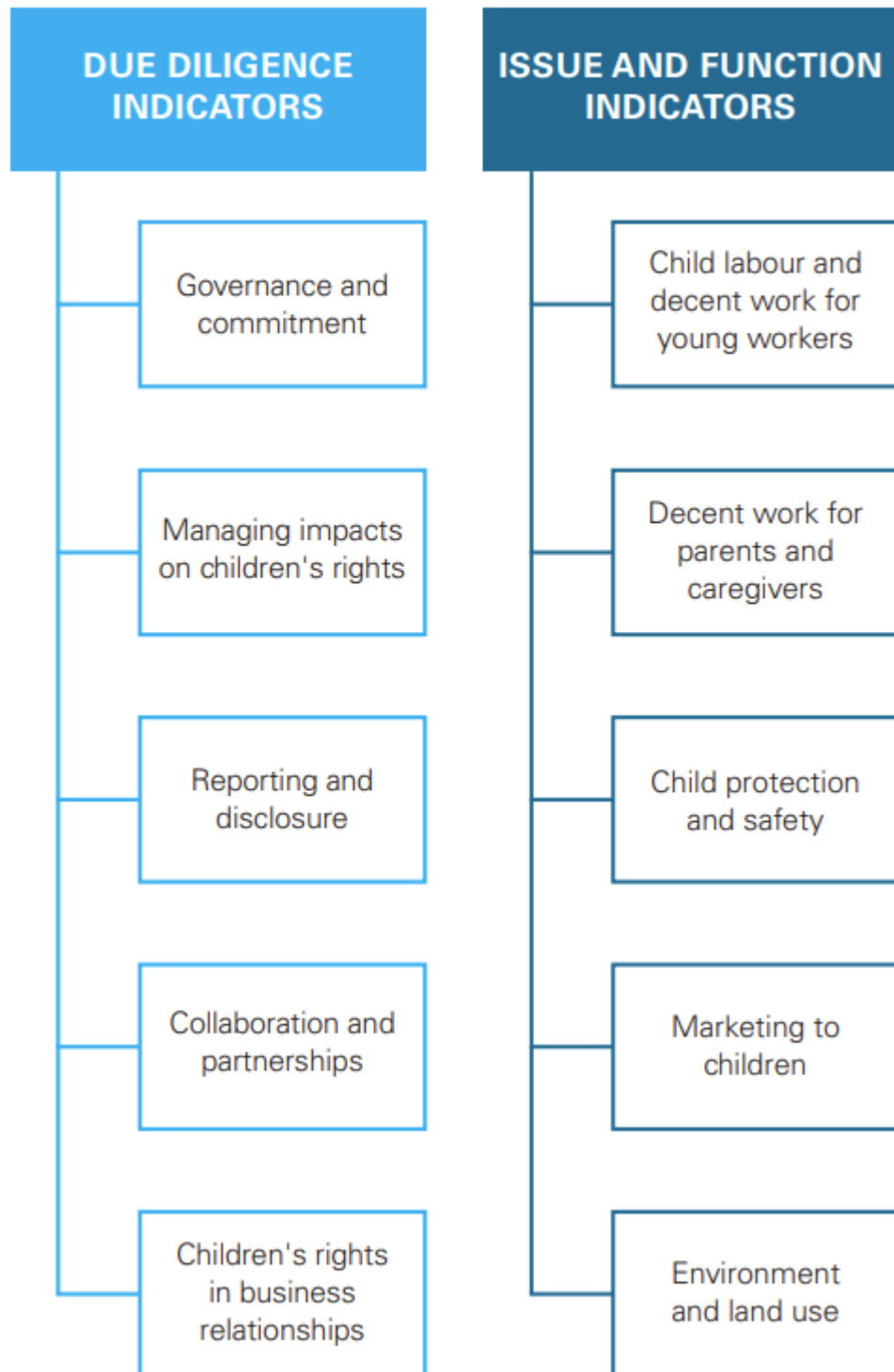
3 TELEOPERAATTORI, PALVELUT JA LAPSET

Internet-palveluntarjoaja, eli teleoperaattori, tarjoaa luonnollisesti väylän internetkäyttöön (liittymä) ja mahdollisesti erilaisia tietoturvasovelluksia, joilla voidaan rajata puhelimen käyttöä tai pääsyä eri kohteisiin tai sovelluksiin. Vaikka operaattoreiden sopija-asiakkaina ovat luonnollisesti yli 18-vuotiaat aikuiset, alaikäisten käyttäjien määrä kasvanut älylaitteiden lisääntyttyä merkittävästi. Kestävän kehityksen tavoitteiden ja vastuullisuustoimenpiteiden tulee ulottua myös lapsiin.

Teleoperaattorit ovat viime vuosina kiinnittäneet entistä enemmän huomiota lapsille suunnattaviin palveluihin ja tietoisuuden lisäämiseen lapsille ja vanhemmille. Teleoperaattorit tarjoavat asiakkailleen vanhemmuuspakkauksia, digiturvakouluja ym. (Telia s.a.; Elisa s.a.). Asia on huomattu tärkeäksi digitalisaation lisääntyttyä.

Unicef yksi taho, joka on luonut työkalupakin yrityksille, jolla yritykset voivat tarkastella omaa toimintaansa lasten oikeuksien kautta erikseen määriteltujen ESG-mittareiden kautta (Kuva 1; Unicef 2021).

CONCEPTUAL FRAMEWORK

Kuva 1. Viitekehys, Unicefin lasten oikeuksien ESG-arviointi (Unicef 2021).

Unicef arvioi myös itse yrityksiä viitekehysten avulla (Kuva 1). Arviointiin osallistuivat suomalaisista operaattoreista Elisa ja Telia Finland. Arviointiin kerättiin tietoja julkisista lähteistä, yritysten kanssa käytiin keskusteluja ja tulokset

analysoitiin ja pisteytettiin. Teleoperaattori Elisan osalta huomionarvoiseksi nousivat Elisan järjestämät Digikoulut, jotka ovat viime vuosina kehittyneet Digiturvakouluiksi, joissa opetellaan kyberturvallista internetin käyttöä. Teleoperaattori Telia tunnistaa analyysin mukaan lapset tärkeäksi asiakasryhmäksi. Teliällä on käytössään CAP-paneeli (Children's Advisory Panel), jonka avulla pyritään ymmärtämään paremmin lasten elämää verkossa. (Unicef 2024.)

4 TUTKIMUSMENETELMÄ JA -KOHDERYHMÄ

Tutkimuskyselyn tavoitteena oli erityisesti tutkia kouluikäisten, alaikäisten lasten huoltajien ajatuksia kyselyn aiheesta. Tutkimus toteutettiin kyselytutkimuksena toimeksiantajayrityksen asiakkaille, jotka profiloituvat lapsiperheiksi. Näin saatiin rajattua kyselykutsun vastaanottajiksi mahdollisimman todennäköisesti henkilöitä, joiden perheeseen kuuluu lapsia. Tutkimuskyselyyn käytettiin Questback-alustaa ja kyselylinkki lähetettiin n. 50 000 vastaanottajalle sähköpostitse. Kyselyyn vastasi 1242 henkilöä, joka on n. 3 % vastaanottajista. Kysymyksiä oli kaikkiaan 20kpl, joista osa oli taustatietokysymyksiä. Osassa kysymyksiä annettiin valmiita vastausvaihtoehtoja (monivalintakysymykset), osassa käytettiin Likertin asteikkoa ja osa oli avoimia kysymyksiä. Useassa kysymyksessä sai vastata myös halutessaan omin sanoin, mikäli valmiista vastausvaihtoehdoista ei löytynyt sopivaa vaihtoehtoa.

Kyselyssä esitetyt kysymykset:

1. Kuinka monta kouluikäistä 6–17-vuotiasta lasta talouteesi kuuluu? (Monivalintakysymys)
2. Onko talouteenne kuuluvilla lapsilla käytössä mobiililaitteita? (Monivalintakysymys)
3. Mikä mielestäsi tekee teleoperaattorin, kuten X, toiminnasta vastuullista? (Avoin kysymys)
4. Mitkä seuraavista ovat mielestäsi tärkeimmät kriteerit teleoperaattorin, kuten X, vastuulliselle toiminnalle? (Monivalintakysymys)
5. Mitkä kestävän kehityksen tavoitteet ovat mielestäsi tärkeimpiä X toiminnalle? Valitse kolme tärkeintä. (Monivalintakysymys)

6. Valitsen teleoperaattorin, joka kiinnittää huomiota kestävän kehityksen tavoitteisiin. (Likert)
7. Minulle on tärkeää, että teleoperaattorit, kuten X, toimivat vastuullisesti. (Likert)
8. X digitaalisen vastuun tulee nykyistä vahvemmin ulottua myös lapsiin. (Likert)
9. Tähän voit halutessasi perustella vastaustasi edelliseen kysymykseen. (Avoin kysymys)
10. Mitä hyvää koet internetin tuovan lapsen elämään? (Avoin kysymys)
11. Kenen tulisi ottaa nykyistä enemmän vastuuta alle 18-vuotiaan lapsen internetkäytön seuraamisesta, rajaamisesta ja valitsemisesta? (Monivalintakysymys)
12. Millaisia uhkia pelkää lapsesi kokevan verkossa? (Monivalintakysymys)
13. Miten lapseen mahdollisesti kohdistuvia internetin uhkia ehkäistään perheessäsi? (Monivalintakysymys)
14. Mikä mielestäsi tulisi olla teleoperaattorin rooli lasten internetkäytön turvaamisessa? (Monivalintakysymys)
15. Taloutemme lapset ovat. (Monivalintakysymys)
16. Asuinpaikkasi. (Monivalintakysymys)
17. Ikäryhmäsi. (Monivalintakysymys)
18. Sukupuolesi. (Monivalintakysymys)
20. Tähän voit vielä täydentää ja perustella vastauksiasi tai kertoa ajatuksiasi kyselyn aiheesta. Sana on vapaa! (Avoin kysymys)

Toimeksiantajan asiakastutkimuksiin vastanneiden kesken arvotaan mobiililaitteipalkintoja ja tähänkin kyselyyn osallistuvat saivat halutessaan osallistua ja antaa yhteystietonsa. Tähän opinnäytetyöhön liittyen vastaajien yhteystietoja ei ole käsitelty, eikä näitä kysymyksiä ole laskettu mukaan opinnäytetyön kysymysten määrään.

5 KYSELYTUTKIMUS

Kyselyssä kysyttiin vastaajan taustatietoja: ikä, sukupuoli, perhekoko ja asuinpaikka. Koska vastaanottajaryhmän profiloivaan tietoon ei voida täysin nojata, ensimmäisissä kysymyksissä tarkennettiin vastaajan perhetilannetta ja mikäli perheeseen ei kuulunut alaikäisiä lapsia, kysely loppui (Liite 2). Ensimmäiset kysymykset taustoittivat vastaajan perhetilannetta. Tämän jälkeen kyselyssä siirryttiin vastuullisuutta ja kestävästä kehityksestä koskeviin kysymyksiin.

Kyselyn tuloksia käsiteltiin Questback-alustalla luomalla vastauksista pylväsdiagrammeja ja sanapilviä. Vastauksia analysoitiin myös ristiin, jolloin pystyttiin selvittämään esimerkiksi eroavaisuuksia vastauksissa asuinpaikan välillä tai vastaajan sukupuolen perusteella. Sanapilviä on luotu avointen kysymysten vastauksista, jolloin suuresta vastausmassasta saatiin esille usein käytettyjä sanoja. Vastaukset käytiin myös yksitellen läpi.

5.1 Kyselytutkimuksen tulokset

Ensimmäiseen kysymykseen vastasi 1 261 henkilöä. Vain 1,5 % vastaajista vastasivat kysymykseen, ettei talouteen kuulu ole lapsia, heidän osaltaan kysely päättyi. Vastaajista 32,2 % perheisiin kuului yksi lapsi, 42,3 % perheisiin kaksi lasta ja 23,9 % perheisiin kolme tai enemmän. 98 % vastaajista kertoi, että talouden lapsilla on henkilökohtainen mobiililaitte. Kyselyyn vastaajista 53,9 % oli naisia ja 44,8 % miehiä. Loput vastaajista olivat muunsukupuolisia tai eivät halunneet määritellä sukupuoltaan.

Kysymyksen ”Mikä tekee teleoperaattorin, toiminnasta vastuullista?” vastauksista on koottu sanapilvi (Kuva 2). Vastauksia kysymykseen tuli 1 242 kpl. Sanapilvessä korostuvat sanat mahdollisuus, kotimaisuus, lapsi-sana eri muodoissa sekä hinnoittelu. Suuri osa vastauksista, joissa esiintyi sana mahdollisuus, koski mahdollisuutta asettaa rajoituksia tai muokata liittymän palveluita käyttäjän iän mukaan, mahdollisuutta tarkkailla liittymän toimintaa. Sanapilvestä on poistettu sanoja, kuten yms, jne, saa, että...

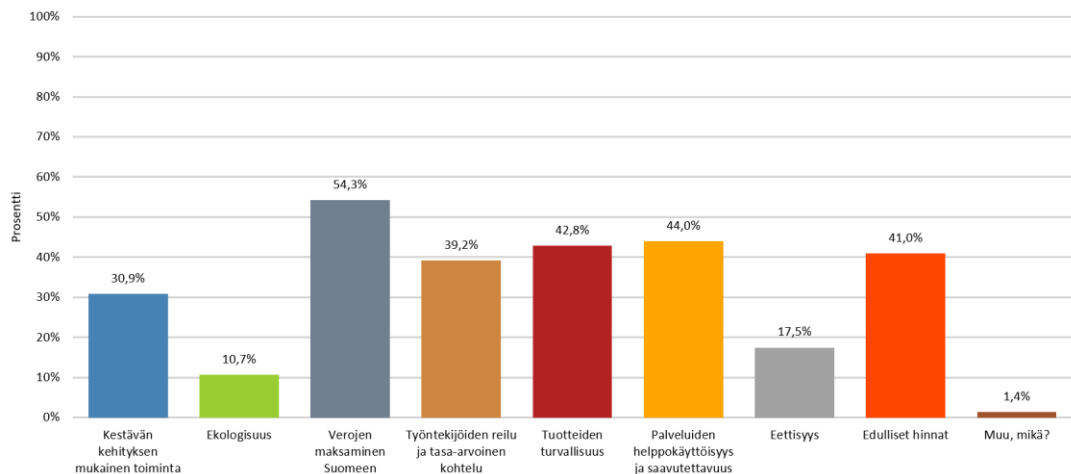

Kuva 2. Mikä tekee teleoperaattorin, toiminnasta vastuullista. Sanapilvi

Neljännessä kysymyksessä kysyttiin kriteereitä teleoperaattorin vastuulliselle toiminnalle. Vastauksista nousi selkeimmin esiin verojen maksaminen Suomeen, palvelujen helppokäyttöisyys, tuotteiden turvallisuus sekä edulliset hinnat (Kuva 3).

Valitse kolme tärkeintä

4. Mitkä seuraavista ovat mielestäsi tärkeimmät kriteerit teleoperaattorin, kuten X, vastuulliselle toiminnalle?

Kuva 3. Mitkä seuraavista ovat mielestäsi tärkeimmät kriteerit teleoperaattorin vastuulliselle toiminnalle?

Kysymykseen tuli myös 17 kpl avoimia vastauksia (Muu, mikä?). Vastaukset olivat keskenään hyvin erilaisia, joka kuvastaa erilaisia ajatuksia teleoperaattorin vastuullisuudesta (Kuva 4).

Vastaukset

Liikunnan, urheilun ja kulttuurin tukeminen.

Tietoturva ja viestintätietojen asianmukainen käsittely

se että ei tyrkytetä

En saa muualta liittymää

Käyttörajoitukset lapsille

en osaa sanoa

Kuuluvuuden lisääminen syrjäseuduille

Tietosuojia

Työllistäminen Suomessa

Toimivat järjestelmät ja laitteet

Toistaiseksi voimassa olevat sopimukset

Yhteyksien tekninen toimivuus

Tietosuojia

bonus saa

Toimintavarmuus

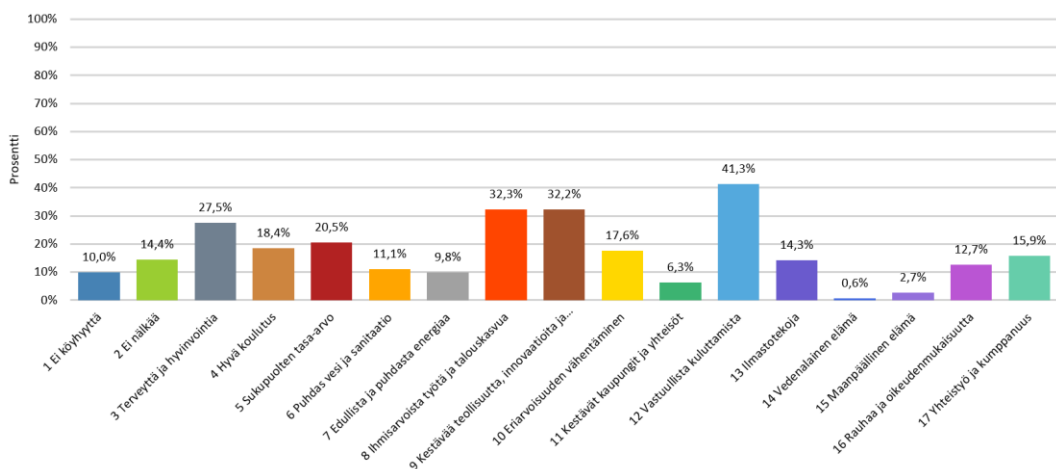
Vastuulliset hankinnat, etenkin operaattorin omat koneet ja laitteet (tukiasemat, serverit jne.)

Hyvä asiakaspalvelu chat palvelussa

Kuva 4. Mitkä seuraavista ovat mielestäsi tärkeimmät kriteerit teleoperaattorin vastuulliselle toiminnalle, avoimet vastaukset.

Viidennessä kysymyksessä kuvattiin kestävän kehityksen tavoitteet (Agenda 2030). Vastaja sai valita kolme, jotka vastaja koki tärkeimmiksi teleoperaattori-toimeksiantajayrityksen toiminnalle. 41,3 % vastaajista vastasi Vastuullista kuluttamista. Toiseksi suosituin vastaus oli Ihmisarvoista työtä ja talouskasvua. (Kuva 5.)

5. Mitkä kestävän kehityksen tavoitteet ovat mielestäsi tärkeimpiä X toiminnalle? Valitse kolme tärkeintä.

Kuva 5. Mitkä kestävän kehityksen tavoitteet ovat mielestäsi tärkeimpiä X toiminnalle? Valitse kolme tärkeintä. Vastaukset.

Kuudes kysymys oli väittämä ”Valitsen teleoperaattorin, joka kiinnittää huomiota kestävän kehityksen tavoitteisiin” ja vastausvaihtoehdot Likertin asteikon mukaiset. Valtaosa vastaajista (41,8 %) oli osittain samaa mieltä väittämän kanssa, 13,8 % täysin samaa mieltä ja 32,5 % vastaajista ei ollut mieli- pidettä asiaan.

Seuraavia kysymyksiä pohjustettiin seuraavasti:

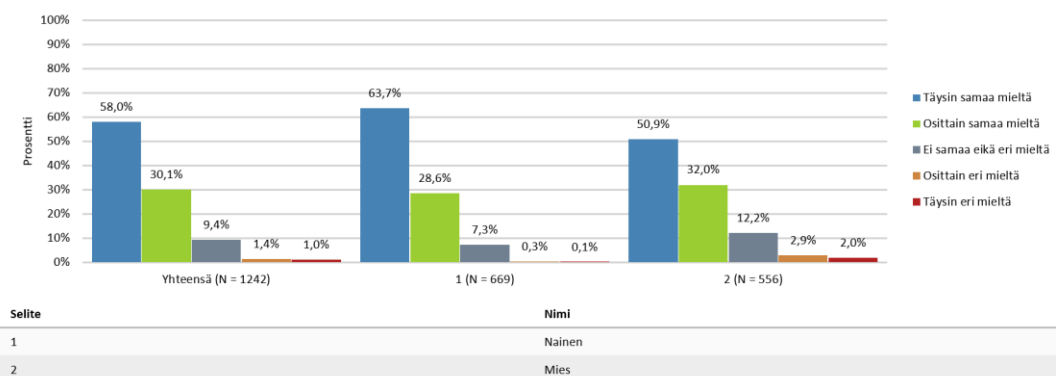
Teknologia sulautuu kaikkeen ja on jo jokapäiväinen osa lastenkin arkea. Digitaalisuus tuo mukanaan paljon etuja, mutta myös uhkia.

Digitaalinen vastuu tarkoittaa käytännössä esimerkiksi tasa-arvoisempaa osallistumista yhteiskunnan toimintoihin, yhdenvertaisempaa työelämää, joustavampaa työkuultuuria, resurssiviisaampaa toimintaa ja parempaa tuottavuutta. Datan kohdennetun käytön avulla toimintoja voidaan automatisoida, tuottaa parempia palveluja sekä luoda uusia ja innovatiivisia ratkaisuja.

Vastaajaa pyydettiin vastaamaan väittämiin Likertin asteikon mukaisesti. Valtaosa vastaajista (58 %) oli täysin samaa mieltä väittämän ”Minulle on tärkeää, että teleoperaattorit, kuten X, toimivat vastuullisesti” kanssa. 30,1 % kertoi olevansa täysin samaa mieltä.

Teleoperaattorin toiminnan vastuullisuus oli tärkeämpää naisvastaajille kuin miehille (Kuva 6).

8. Minulle on tärkeää, että teleoperaattorit, kuten X, toimivat vastuullisesti

Kuva 6. Minulle on tärkeää, että teleoperaattorit, kuten X, toimivat vastuullisesti. Vastaukset, miehet ja naiset eroteltu.

Väittämään, ”Toimeksiantajayrityksen digitaalisen vastuun tulee nykyistä vahvemmin ulottua myös lapsiin” tulokset olivat selkeitä ja 62,6 % totesi olevan täysin samaa mieltä. Vain yksittäiset vastaajat olivat eri mieltä.

Yhdeksännessä kysymyksessä sai halutessaan täydentää edellä annettua vastaustaan avoimeen kenttään. Vastauksia tuli 188 kpl. Vastauksissa toistui-
vat toiveet teleoperaattorin avusta lasten turvaamiseksi:

Lapsille suunnattua koulutusta digitaaliseen elämään kuuluu entistä enemmän myös vastuuttaen teleoperaattoreita.

Digitalisaation läpileikkaavat vaikutukset lapsiin osin kysymysmerkki ja aika näyttää mihin tässä kokonaisuudessa mennään. Tärkeää on, että lasten ikä-taso tunnistetaan ja heille mahdollistetaan sen tason palvelut.

Operaattori voi ylläpitää teknologiaa ja ratkaisuja, jotka hoitavat omalta osaltaan digivastuun alueita.

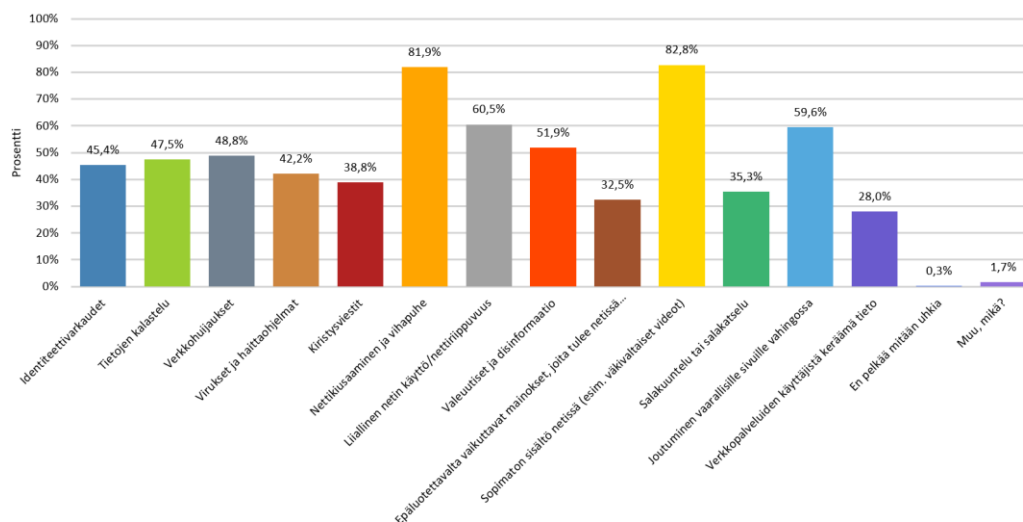
Lapsille voisi olla valmiiksi rajoitettuja liittymiä tarjolla.

Lapset tarvitsevat tukea toimiakseen digimaailmassa ja palveluntarjoajalla on aitiopaikka päästä vaikuttamaan siihen, miten lapset käyttävät palveluita turvallisesti.

Kymmenes kysymys kuului: Mitä hyvää koet internetin tuovan lapsen elämään? Selkeä enemmistö nosti esiin tiedon saatavuuden. Myös viihde, ystävät ja oppimisen tukeminen olivat vastauksissa esillä. (Kuva 7.)

Nettikiusaaminen ja vihapuhe, sopimaton sisältö, liiallinen netin käyttö ja joutuminen vaarallisille sivuille vahingossa olivat eniten pelättyjä uhkia. Asuinpaikkakunnan tarkastelu ei tuonut erityisiä eroavaisuuksia vastauksiin, vaan samat asiat nousivat asuinpaikasta riippumatta. (Kuva 9.)

12. Millaisia uhkia pelkää lapsesi kokevan verkossa?

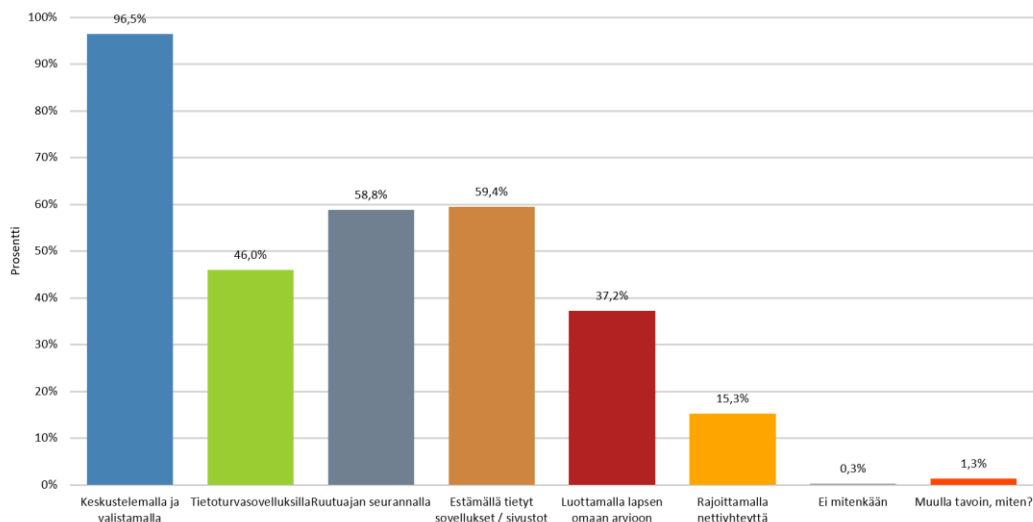

Kuva 9. Millaisia uhkia pelkää lapsesi kokevan verkossa?

Kysymykseen oli myös mahdollista antaa avoin vastaus. Avoimia vastauksia annettiin 21 kpl ja niistä suuri osa koski pedofiliaa ja grooming-ilmiotä. Toinen esiin noussut asia oli vääristynyt kehonkuva, vääristynyt käsitys omasta elämästä sekä identiteettiin liittyvät haasteet.

Selvä enemmistö vastaajista kertoi, että lapsen mahdollisesti kohdistuvia uhkia ehkäistään perheessä keskustelemalla ja valistamalla. Myös erilaiset estot sekä ruutuajan seuranta ovat käytössä monissa perheissä. (Kuva 10.)

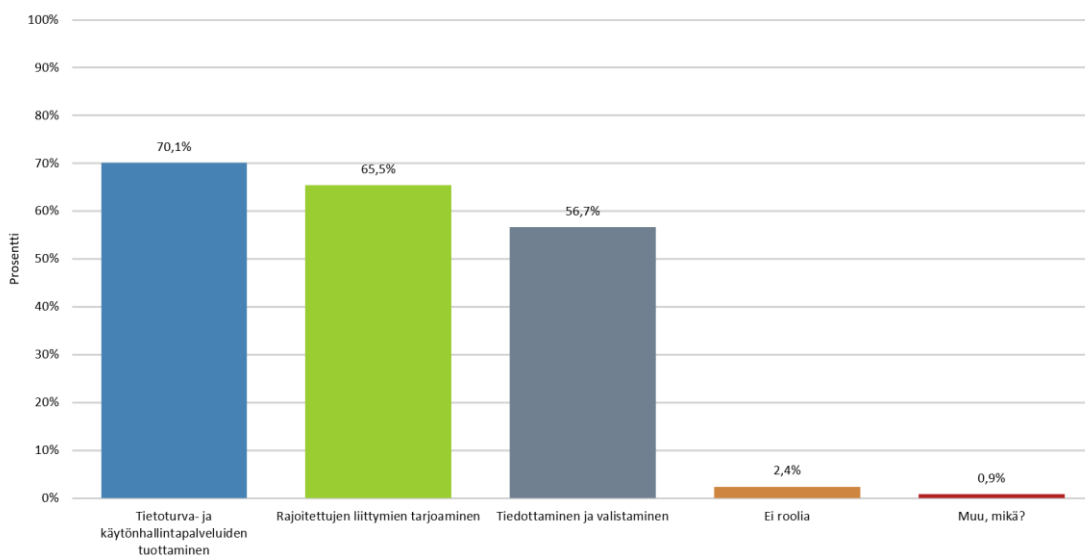
13. Miten lapsen mahdollisesti kohdistuvia internetin uhkia ehkäistään perheessäsi?

Kuva 10. Miten lapsen mahdollisesti kohdistuvia internetin uhkia ehkäistään perheessäsi?

Viimeisenä varsinaisena kysymyksenä selvitettiin vanhempien ajatuksia teleoperaattorin roolista lasten internetikäytön turvaamisessa. Harva vastaaja (2,4 %) oli sitä mieltä, että teleoperaattorilla ei ole roolia lasten internetikäytön turvaamisessa. (Kuva 11.)

14. Mikä mielestäsi tulisi olla teleoperaattorin rooli lasten internetikäytön turvaamisessa?

Kuva 11. Mikä mielestäsi tulisi olla teleoperaattorin rooli lasten internetikäytön turvaamisessa?

Kysymykseen sai antaa myös oman vastauksensa. Vastauksista nousi selvästi avun ja tuen tarve vanhemmille (Kuva 12).

14. Mikä mielestäsi tulisi olla teleoperaattorin rooli lasten internetkäytön turvaamisessa?

Vastaukset

Hinnoittelu, joka mahdollistaa netin käytön.

Vanhempien valistaminen että osalsivat neuvoo lapsiaan

nettiriippuvuuden seuraaminen ja siitä tiedottaminen esim. yhdessä MLL:n kanssa

Operaattoritasolla epäilyttävien tai ei-luotettujen toimijoiden estäminen.

Kädestä pitäen aikuisille tuen tarjoaminen sitä tarvittaessa. Osaavat ammattilaiset kertomassa vaaroista tai haitoista niistä kysyttäessä. Ei vain "meillä huolehditaan turvallisuudesta", vaan konkreettisia tekoja ja asioita, joita asiakas itse voi myös esim. omalta tiilittää / tiedoistaan seurata

Liittymävaikeimman parantaminen

Blokata haitta sivustoja ja mahdollisuus antaa varoituksia pääkäyttäjille, jos kapsella ollut internetissä riski sivustoilla.

Aktiivinen rooli lasten fyysisen ja psyykkisen hyvinvoinnin takaamisessa, terveterväisten tulevaisuuden yhteiskunnan varmistamisessa ja ajan hermolla pysyminen nuorten käyttämien palveluiden suhteen niiden mahdolliseksi rajoittamiseksi

Muu, mikä?

Netin rajoittamiseen olisi hyvä olla ajastustoiminto. Jotta vanhemman ei tarvisi joka päivä tehdä sitä omaeliasista.

Tarjoamalla ajastettua netin päällä-pois - hallintaa esim. Omaeliasissa

Kuva 12. Mikä mielestäsi tulisi olla teleoperaattorin rooli lasten internetkäytön turvaamisessa, avoimet vastaukset.

Lopuksi vastaajalla oli mahdollisuus antaa palautetta kyselystä tai täydentää aiempia vastauksia. Avoimet vastaukset olivat erittäin positiivisia ja sisälsivät useita kiitoksia ajankohtaisesta aiheesta.

5.2 Tulosten tarkastelu

Kyselyyn vastanneista valtaosa oli selvästi sitä mieltä, että teleoperaattorin vastuullisuuden tulee ulottua myös lapsiin ja teleoperaattorin toimenpiteillä on merkitystä lasten internetkäytön turvaamisessa. Vastaajat kokevat teleoperaattorin roolin olevan tietoturva- ja käyttöhallintapalveluiden tuottaminen, rajoitettujen liittymien tarjoaminen sekä tiedottaminen ja valistaminen. Teleoperaattorit ovat tarttuneet kiinni vanhempien ja lasten tarpeisiin saada tietoa digitaalidoista. Elisan digiturvakoulut kiertävät ympäri Suomea ohjaten lapsia turvallisempaan netinkäyttöön (Elisa s.a.), Telia on luonut videosarjoja tietosuojasta, misinformaatiosta ym. (Telia s.a.) ja vanhemmille digitaalisen vanhemmuuspakkauksen, jossa on vinkkejä turvaamaan lapsen netinkäyttöä (Telia s.a.). DNA on myös luonut tietopakettien puhelimen ja netin turvalliseen käyttöön. (DNA s.a.)

Kyselyn vastaajat kertoivat, että lähes kaikilla (98 %) perheen kouluikäisillä lapsilla on oma älylaite, DNA on teettänyt viime vuosina koululaistutkimuksia, joissa on myös tutkittu, minkä ikäisillä on oma älypuhelin. Näissä tuloksissa voidaan nähdä pientä laskua ensimmäisiä luokkia käyvien lasten osalta. Esimerkkinä vuonna 2021 96 %:lla 8-vuotiaista oli oma älylaite, vuonna 2023 88 %:lla (DNA 2023, 8).

Suurimmiksi uhkiksi vanhemmat kokevat verkossa nettikiusaamisen ja vihapuheen sekä sopimattoman sisällön. Kiusaaminen, niin verkossa kuin muual- lakin, onkin noussut viime aikoina laajasti esiin mediassa. Vuonna 2021 toteu- tetun valtakunnallisen kyselytutkimuksen mukaan nettikiusaamisen koettiin muuttuneen entistä raaemmaksi ja se oli kasvanut eniten 10–17-vuotiaiden keskuudessa (MySafety 2021).

Digisisällön koukuttavuus on tosiasia. Kasvatustieteen professori ja neuropsy- kologi Nina Sajaniemi kertoo Helsingin Sanomien jatkuvan ruudulla olemisen koukuttavan huumeen tavoin. Sosiaalisen median, lyhyiden videoiden ja pe- lien tuottama mielihyvä aktivoi samoja hermoratoja aivoissa kuin kokaiini ja laskee keskittymiskykyä. Keskittymiskyvyn aleneminen vaikeuttaa oppimista ja vaikuttaa näin esimerkiksi koulumenestykseen (Laaninen 2024). Ruutuajalle ja digilaitteiden käytölle on siis laadittava rajoja ja sääntöjä. Tämän opinnäyte- työkyselyn vastauksissa tuli useasti esiin toive valmiiksi rajoitetuista liittymistä. Myös eri osapuolten entistä vahvempaa vaikuttamista ja puuttumista kaiva- taan, vaikka pääosin kyselyn vastaajat kokivatkin suurimman vastuun olevan vanhemmillä itsellään.

96,5 % vastaajista ehkäisee lapseen kohdistuvia uhkia keskustelemalla ja va- listamalla. Myös Mannerheimin lastensuojeluliitto korostaa kyselytutkimuksen- sa tuloksissa keskustelun merkitystä ja aikuisten kiinnostusta nuorten inter- netkäyttöä kohtaan (MLL 2024). Aiemmissä tutkimuksissa on myös käynyt ilmi, että lapset usein kokevat, että huoltajat tietävät, mitä he tekevät netissä, mutta harvempi lapsi tai nuori kuitenkaan puhuu huoltajan kanssa tekemisis- tään netissä tai sosiaalisessa mediassa (Pelastakaa lapset 2021). Avointa kommunikaatiota tarvitaan siis lisää.

Teleoperaattorin toiminnan vastuullisuuden kriteereiksi koetaan etenkin kotimaisuus, palveluiden muokattavuus ja lapsille hankittavien liittymien kontrollointi ja rajoitettavuus. Toisaalta kyselyn kysymykseen ”Mikä tekee teleoperaattorin toiminnasta vastuullista?”, moni vastasi ”En osaa sanoa.” Vastuullisuus sanana saattaa siis olla hyvin laaja tai hämmentävä, ettei suoranaista vastausta osata antaa kysymykseen. Teleoperaattoreiden vastuullisuusraportteja oletetusti lukevat asiasta erikseen kiinnostuneet, mutta muuten niiden sisältö saattaa olla hyvinkin hämärän peitossa. Teleoperaattoreiden vastuullisuusteemoista voisikin viestiä entistä helppolukuisemmin ja ilman vaikeita termejä. Manu Airas (2023) tutki ja vertaili opinnäytetyössään eri teleoperaattoreiden vastuullisuusraportteja ja nosti esiin toiveen graafeista selkeyttämään kerrottuja lukuja.

Kyselyn lopussa sai täydentää aiempia vastauksiaan tai kertoa ajatuksia kyselyn aiheesta. Yksi avoimista vastauksista kuului näin: *Aihe on tärkeä ja herätti itsessäni halun ottaa enemmän selvää. Jotenkin kestävä kehitys ajatuksena jää helposti pelkkiin aineellisiin tuotteisiin, eikä palveluiden ja muiden aineettomien hyödykkeiden kohdalla asiaan tule kiinnitettyä huomiota.* Vastaus kuvaa hyvin sitä, miten monivalintakysymystenkin vastaukset voidaan tulkita. Vastuullisuudesta ja kestävästä kehityksestä on puhuttava entistä enemmän myös palveluiden kohdalla ja näin luoda tietoisuutta lisää.

Vastuullinen toiminta on kuluttajille tärkeää. Kestävän kehityksen tavoitteiden huomioonottaminen sen sijaan näkyy vastauksissa neutraalimpana. Journal of environmental managementin artikkelissa kerrotaan tutkimuksesta, jonka mukaan erään ammattikunnan kyselyssä selvisi, että sosiaaliset ja taloudelliset kestävä kehityksen tavoitteet ovat vastaajille tärkeämpiä kuin ympäristön kestävä kehityksen tavoitteet (Barta ym. 2023). Samaa voitaisiin ajatella myös teleoperaattorimaailmasta, jossa ihmisiä koskevat tavoitteet ovat selkeämpiä ajatella kuin ympäristöä.

Eräs kyselyn loppukysymyksen vastauksista kuului seuraavasti: *Mahtavaa että lasten ja nuorten, internetkäyttöön uhrataan aikaa ja sitä ollaan valmiit tutkimaan. Operaattoreiden ensisijaisena tehtävänä olisi tarjota vanhemmille työkalut kasvatusta tukevan netin käytön valvontaan ja/tai rajoittamiseen.*

Vanhempien tehtävä on valistaa ja kasvattaa lapsensa. Toisaalta nuoremmat vanhemmat saattavat itsekkin tarvita ohjausta netin vaarojen ja haittojen hallintaan. Siksi hyvät työkalut ja opastus olisivat vanhemmille tarpeellisia. Vaikka itse luulenkin olevani ajan tasalla lasteni netin ja sovellusten käytöstä olen kuitenkin aina askeleen jäljessä. Lasten verkko- ja mobiilikäyttämistä on juuri tästä syystä mielestäni hyvä tutkia ja tuloksia pitäisi jalkauttaa vanhempien käytettäväksi koulujen ja tai median välityksellä. Kännykkä pitää nykyään olla kaikilla, siitä ei enää päästä eroon, mutta sen käyttö pitäisi saada järkeväksi aikuisten ja lasten parissa. Vastaus kiteyttää hyvin sen, mitä kyselyn tulokset kertovat. Avainsanat ovat tietoisuuden lisääminen, ohjeistus laajasti ja helppolukuisesti sekä erilaiset rajoitukset.

Esimerkiksi vuosittain tehtävä kysely samasta aihealueesta toisi runsaasti tietoa kysymyksiin liittyvästä kehityksestä asiakkaiden näkökulmasta. Näin voitaisiin vertailla vastuullisuuden merkitystä asiakkaille tai ajatuksia vastuullisuudesta tai kestävästä kehityksestä ylipäänsä. Myös lapsiin ja nuoriin liittyvät uhkat varmasti kehittyvät vuosien varrella, joten näiden vertailu vaatisi säännöllistä seurantaa.

Kyselyn vastaajat olivat toimeksiantajayrityksen asiakkaita, eikä kyselylinkkiä jaettu muille. Kysymykset, joissa kysymyksen asettelussa oli mainittu toimeksiantajayritys, vastaaja on saattanut ajatella vain kyseistä operaattoria, joten vastauksia ei voida suoraan soveltaa koskemaan koko teleoperaattorikenttää. Epävarmuustekijöiksi tässä kyselyssä voitaneen todeta, ettei rehellisistä vastauksista ole takeita ja osa vastaajista on saattanut klikkailla kyselyn läpi vain päästäkseen arvontaan. Otanta on kuitenkin sen verran suuri, että tuloksia voidaan pitää luotettavina.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Lasten internetkäytön turvaamiseen tarvitaan useita osapuolia. Vanhemmilla on suurin vastuu, mutta myös muualta tarvitaan apua. Teleoperaattorit voivat olla tarjoamassa tukea, mahdollisuuksia ja ratkaisuja mm. liittymien käytön

rajaamiseen, turvapalveluiden tarjoamiseen ja yleiseen tietoisuuden lisäämiseen ja valistamiseen.

Kyselyn vastaajamäärä ja kiinnostavuus oli korkea. Kyselyyn vastasi 1 242 henkilöä. Vastauksista nousi esiin kyselyyn vastanneiden ajatuksia kestävästä kehityksestä ja vastuullisuudesta sekä lasten internetkäytöstä.

Kestävän kehityksen ja vastuullisuuden terminologia saattaa olla usein sekavaa asiaan perehtymättömälle. Kestävän kehityksen saatetaan ajatella tarkoittavan lähinnä ekologisuutta. Kysymykseen ”Mikä mielestäsi tekee teleoperaattorin toiminnasta vastuullista?” moni vastasi ”En osaa sanoa”. Kyselyyn vastasi myös moni, jolla oli asiasta ajatus ja vastauksissa korostui kotimaisuus sekä palveluiden helppokäyttöisyys ja muokattavuus. Moni korosti lasten huomiointamasta liittymätarjonnassa. Selvä enemmistö kaipaa myös tietoa riskeistä ja ilmiöistä sekä apua niiden torjumiseen.

Valmiiksi rajoitetuille liittymille on selvästi markkinansa. Puhelimen aikarajasuorituksissa on aina riskinsä, että fiksu nuori osaa kiertää ne tai selvittää itse pääsykoodin. Liittymään rakennetut rajoitukset on vaikeampi kiertää. Avoimissa vastauksissa oli useita kommentteja liittymätasoisiiin rajoituksiin liittyen. Kommenteissa oli myös kiitoksia erilaisista vinkeistä liittyen liittymän käyttöön. Eräs vastaaja kiitteli kommentissaan saamastaan sähköpostiviestiä, jossa oli kehoitettu laittamaan palvelunumeroesto lapsen liittymään. Palveluntarjoaja voisi hyvillä vinkeillä ja tietoisuutta erilaisista rajoituksista lisäämällä edesauttaa vanhempia rajaamaan lasten liittymän käyttöä omien tarpeiden ja halujen mukaisesti.

Huoli lasten ruutuajasta, keskittymiskyvyn heikentymisestä ja puhelimen kasvamisesta kiinni lapsen käteen on monen huulilla. Toimenpiteitä tarvitaan. Niitä tarvitaan niin vanhemmilta kuin palveluntarjoajiltakin, kuitenkin mobiililaitteiden tuomat hyödyt säilyttäen. Suoranaisia ratkaisuja tämä työ ei tuonut, mutta paljon ajatuksia, mihin suuntaan mennä.

Teleoperaattorin vastuullisuuden tulisi selvästi erottua selvemmin myös lapsiin. Vastuullisuustoimenpiteitä pitäisi tuoda selvemmin esiin. Yritysten vas-

tuullisuusraportit löytyvät useimmiten yritysten nettisivuilta, mutta sinne ei helposti vahingossa eksy. Moni vastaaja toivoikin selkeää viestintää vastuullisuusteemoista.

LÄHTEET

Airas, M. 2023. Teleoperaattoreiden vastuullisuusraportointi. Haaga-Helia ammattikorkeakoulu. Liiketalouden tutkinto. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti.

Saatavissa:

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/796196/Airas_Manu.pdf [viitattu 3.4.2024].

Barta, S., Belanche, D., Flavián, M & Cruz Terre, M. 2023. How implementing the UN sustainable development goals affects customers' perceptions and loyalty. WWW-artikkeli. Saatavissa: <https://pubmed-ncbi-nlm-nih-gov.ezproxy.xamk.fi/36706602/> [viitattu 12.4.2024].

DNA. 2023. Koululaistutkimus. PDF-dokumentti, Saatavissa:

https://www.dna.fi/documents/94506/11594975/DNA_Koululaistutkimus_2023_medialle_final_pdf.pdf/8f8cf114-5f6a-7446-ada7-4275aaf5b166?t=1686034052414www.dna.fi/ [viitattu 12.4.2024].

DNA s.a. Lapsilla on oikeus turvalliseen nettiin. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://corporate.dna.fi/vastuullisuus/tietoturva-ja-tietosuoja/lapset-ja-nuoret-netissa> [viitattu 12.4.2024].

Dufva, M. 2020. Megatrendit 2020. PDF-dokumentti. Saatavissa:

<https://www.sitra.fi/app/uploads/2019/12/megatrendit-2020.pdf> [viitattu 3.10.2023].

Elisa s.a. Elisa Digiturvakoulu. WWW-dokumentti. Saatavissa:

<https://elisa.fi/yhtiotieto/vastuullisuus/digiturvakoulu/> [viitattu 12.4.2024].

European Commission. 2022. Corporate sustainability due diligence. WWW-Dokumentti. Saatavissa: https://commission.europa.eu/business-economy-euro/doing-business-eu/corporate-sustainability-due-diligence_en [viitattu 7.1.2024].

Forss, M. 2014. Sosiaalisen median selviytymisopas. E-kirja.

Hari, J. 2023. Kadonnut keskittymiskyky. E-kirja.

Hayes, B., James, A., Barn, R. & Watling, D. 2021. "The world we live in now": A qualitative investigation into parents', teachers', and children's perceptions of social networking site use. WWW-artikkeli. Saatavissa: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC9291123/> [viitattu 15.2.2023].

Hellström, E. 2022. Vastuullisuuden tulevaisuus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.sitra.fi/julkaisut/vastuullisuuden-tulevaisuus/> [viitattu 3.10.2023].

Hintikka, K s.a. Sosiaalinen media. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://kans.jyu.fi/sanasto/sanat-kansio/sosiaalinen-media> [viitattu 3.10.2023].

Horita, H., Yoichi, S. & Eiji, S. 2022. Parents' Perspectives on Their Relationship With Their Adolescent Children With Internet Addiction: Survey Study. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://pediatrics.jmir.org/2022/4/e35466/PDF> [viitattu 5.4.2024].

Howard, P., Neudert, L-M. & Prakash, N. 2021. Digital misinformation /disinformation and children. Unicef. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.unicef.org/globalinsight/media/2096/file/UNICEF-Global-Insight-Digital-Mis-Disinformation-and-Children-2021.pdf> [viitattu 12.4.2024].

Jargon, J. 2022. TikTok Brain Explained: Why Some Kids Seem Hooked on Social Video Feeds. *The Wall Street Journal*. WWW-artikkeli. Saatavissa: <https://www.wsj.com/articles/tiktok-brain-explained-why-some-kids-seem-hooked-on-social-video-feeds-11648866192> [viitattu 7.1.2024].

Kaspersky s.a. Netiketti: Internetin käytön 20 sääntöä sinulle ja lapsillesi. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.kaspersky.fi/resource-center/preemptive-safety/what-is-netiquette> [viitattu 12.4.2024].

Kelhä, M. 8.12.2023. PISA-tulokset heijastelevat koko yhteiskunnan muutoksia. Blogikirjoitus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/blogi/pisa-tulokset-heijastelevat-koko-yhteiskunnan-muutoksia> [viitattu 7.1.2024].

Koipijärvi, T. & Kuvaja, S. 2020. Yritysvastuu 2.0 – Johtamisen uusi normaali. E-kirja.

Kyberturvallisuuskeskus. 2023. Netiketti – Verkossa liikkujan työkalupakki. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.kyberturvallisuuskeskus.fi/fi/ajankohtaista/ohjeet-ja-oppaat/netiketti-verkossa-liikkujan-tyokalupakki> [viitattu 12.4.2024].

Laaninen, T. 8.4.2024. Lyhyet videot aktivoivat aivoissa samoja hermoratoja kuin kokaiini, sanoo professori. Helsingin sanomat. Verkkolehti. Saatavissa: <https://www.hs.fi/hyvinvointi/art-2000010255965.html> [viitattu 12.4.2024].

Leino, I. 3.10.2019. Lasten digitaalisen jalanjäljen turvaamisen oltava koko toimialan vastuulla. Unicef. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.unicef.fi/tyomme/ajankohtaista/uutiset-ja-nakokulmat/2019/lasten-digitaalisen-jalanjaljen-turvaamisen-oltava-koko-toimialan-vastuulla/> [viitattu 14.1.2024].

Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 5.6.2023. 12–15-vuotias ja median käyttö. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/12-15-v/12-15-vuotias-ja-median-kaytto/> [viitattu 15.2.2024].

Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 2024. Nuorten mediankäytön kysely 2024. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://cdn.mll.fi/prod/2024/02/05161921/nuorten_mediankayton_kysely_2024_a4.pdf [viitattu 15.2.2024].

MySafety. 2021. Tutkimus: Nettikiusaaminen on lisääntynyt hälyttävästi 10–17-vuotiaiden ikäryhmässä. WWW-dokumentti. Saatavissa:

<https://www.mysafety.fi/pressrum/tutkimus-nettikiusaaminen-lisaantynyt-halyttavasti-10%E2%80%9317-vuotiaiden-ikaryhmassa> [viitattu 3.4.2024].

Mäkinen, K. 2023. Sosiaalisen median hauraiksi mitatut subjektit. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/150353/Sos_media_Makinen.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 5.4.2024].

Neville, R. D., McArthur, B. A., Eirich, R., Lakes, K. D. & Madigan, S. Bidirectional associations between screen time and children's externalizing and internalizing behaviors. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://acamh.onlinelibrary.wiley.com/doi/pdfdirect/10.1111/jcpp.13425> [viitattu 12.4.2024].

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 5.12.2023. PISA 2022: Osaaminen heikentynyt Suomessa ja lähes kaikissa muissa OECD –maissa. WWW-artikkeli. Saatavissa: <https://okm.fi/-/pisa-2022-osaaminen-heikentynyt-suomessa-ja-lahes-k kaikissa-muissa-oecd-maissa> [viitattu 3.4.2024].

Pardhan, S., Parkin, J., Trott, M. & Driscoll, R. 2022. Risks of Digital Screen Time and Recommendations for Mitigating Adverse Outcomes in Children and Adolescents. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://figshare.com/ndownloader/files/42208572> [viitattu 15.2.2023].

Pelastakaa lapset. 2021. Grooming lasten silmin. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.pelastakaalapset.fi/wp-content/uploads/2023/06/grooming_lasten_silmin_2021-2.pdf [viitattu 12.4.2024].

Pelastakaa lapset s.a. Lapsen houkuttelu seksuaalisiin tarkoituksiin eli grooming. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.pelastakaalapset.fi/tyomme/mita-temme/lasten-suojeleminen/nettivilje/tietoa-lapsiin-kohdistuvasta-seksuaalivakivallasta/lapsen-houkuttelu-seksuaalisiin-tarkoituksiin-grooming/> [viitattu 12.4.2024].

Pitkänen, E. & Saarenmaa, K. 2021. Mobiiliteknologia mullisti lasten arjen – nettiin ei mennä, vaan siellä ollaan. WWW-artikkeli. Saatavissa: <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2021/mobiiliteknologia-mullisti-lasten-arjen-nettiin-ei-menna-vaan-siella-ollaan/> [viitattu 3.4.2024].

Puska, M. 10.2.2022. Näin puhut lapselle tekoälystä. Unicef. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.unicef.fi/tyomme/ajankohtaista/uutiset-janajokulmat/2022/nain-puhut-lapselle-tekoalysta/> [viitattu 12.4.2024].

Risi, E. & Pronzato, R. 2022. Algorithmic Prosumers. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.uwestminsterpress.co.uk/site/chapters/e/10.16997/book54.l/> [viitattu 15.2.2024].

Svistunova, O. 2023. The Phantom Menace: how gamers of different ages are being attacked. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.kaspersky.com/blog/modern-gamers-threats/47363/> [viitattu 12.4.2024].

Telia s.a. Digitaalinen vanhemmuuspakkaus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.telia.fi/telia-yrityksena/yritysvastuu/digitaalinen-vanhemmuuspakkaus> [viitattu 12.4.2024].

Telia s.a. Fiksusti netissä – digitaitoja lapsille ja nuorille. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.telia.fi/telia-yrityksena/yritysvastuu/lapset-ja-nuoret> [viitattu 12.4.2024].

The U.S. Surgeon General’s Advisory. 2023. Social Media and Youth Mental Health. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.hhs.gov/sites/default/files/sg-youth-mental-health-social-media-advisory.pdf> [viitattu 12.4.2024].

Tiffany, K. 13.6.2023. No one knows exactly what social media is doing to teens. The Atlantic. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.theatlantic.com/technology/archive/2023/06/social-media-teen-mental-health-crisis-research-limitations/674371/> [viitattu 12.4.2024].

Unicef. 2021. Tool for Investors on Integrating Children's Rights Into ESG Assessment PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.unicef.ca/sites/default/files/2021-04/Tool-for-Investors-on-Integrating-Childrens-Rights-Into-ESG-Assessment.pdf> [viitattu 3.4.2024].

Unicef. 2024. Child Lens on ESG: A Study of Nasdaq Helsinki Companies. PDF-dokumentti. Saatavissa. https://media.unicef.fi/pub/Sivusto_v3/Liitetiedostot/child-lens-on-ESG-2024.pdf [viitattu 3.4.2024].

Unicef s.a. Digital Engagement and Protection. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.unicef-irc.org/research/child-rights-in-the-digital-age/> [viitattu 14.1.2024].

Liite 1

KUVALUETTELO

Kuva 1. Viitekehys, Unicefin lasten oikeuksien ESG-arviointi (Unicef, 2021). Saatavissa:

<https://www.unicef.ca/sites/default/files/2021-04/Tool-for-Investors-on-Integrating-Childrens-Rights-Into-ESG-Assessment.pdf> [viitattu: 12.4.2024]

Kuva 2. Mikä tekee teleoperaattorin, toiminnasta vastuullista. Sanapilvi. 2023

Kuva 3. Mitkä seuraavista ovat mielestäsi tärkeimmät kriteerit teleoperaattorin vastuulliselle toiminnalle? Opinnäytetyökysely, 2023

Kuva 4. Mitkä seuraavista ovat mielestäsi tärkeimmät kriteerit teleoperaattorin vastuulliselle toiminnalle, avoimet vastaukset. Opinnäytetyökysely, 2023

Kuva 5. Mitkä kestävä kehityksen tavoitteet ovat mielestäsi tärkeimpiä X toiminnalle? Valitse kolme tärkeintä. Vastaukset. Opinnäytetyökysely, 2023

Kuva 6. Minulle on tärkeää, että teleoperaattorit, kuten X, toimivat vastuullisesti. Vastaukset, miehet ja naiset eroteltu. Opinnäytetyökysely, 2023

Kuva 7. Mitä hyvää koet internetin tuovan lapsen elämään? Sanapilvi. Opinnäytetyökysely, 2023

Kuva 8. Kenen tulisi ottaa nykyistä enemmän vastuuta alle 18-vuotiaan lapsen internetikäytön seuraamisesta, rajaamisesta ja valistamisesta? Opinnäytetyökysely, 2023

Kuva 9. Millaisia uhkia pelkää lapsesi kokevan verkossa? Opinnäytetyökysely, 2023

Kuva 10. Miten lapsen mahdollisesti kohdistuvia internetin uhkia ehkäistään perheessäsi? Opinnäytetyökysely, 2023

Kuva 11. Mikä mielestäsi tulisi olla teleoperaattorin rooli lasten internetikäytön turvaamisessa? Opinnäytetyökysely, 2023

Kuva 12. Mikä mielestäsi tulisi olla teleoperaattorin rooli lasten internetikäytön turvaamisessa, avoimet vastaukset. Opinnäytetyökysely, 2023

OPINNÄYTETYÖKYSELY

1. Kuinka monta kouluikäistä 6–17vuotiasta lasta talouteesi kuuluu?
 - a. 0 (-> Screen out)
 - b. 1
 - c. 2
 - d. 3 tai enemmän
2. Onko talouteenne kuuluvilla lapsilla käytössä mobiililaitteita? (voi valita useita vaihtoehtoja)
 - a. Kyllä, henkilökohtainen
 - b. Kyllä, yhteiskäyttöinen
 - c. Ei (-> Screen out)

Vastuullisuus ja kestävä kehitys

Seuraavissa kysymyksissä kartoitamme ajatuksiasi vastuullisuudesta ja kestävästä kehityksestä.

3. Mikä mielestäsi tekee teleoperaattorin, kuten X, toiminnasta vastuullista?
Sana vapaa
4. Mitkä seuraavista ovat mielestäsi tärkeimmät kriteerit teleoperaattorin, kuten X, vastuulliselle toiminnalle? Valitse kolme seuraavista
 - a. Kestävän kehityksen mukainen toiminta
 - b. Ekologisuus
 - c. Verojen maksaminen Suomeen
 - d. Työntekijöiden reilu ja tasa-arvoinen kohtelu
 - e. Tuotteiden turvallisuus
 - f. Palveluiden helppokäyttöisyys ja saavutettavuus
 - g. Eettisyys
 - h. Edulliset hinnat
 - i. Muu, mikä?
5. Ohessa on kuvattu YK:n Kestävän kehityksen tavoitteet (Lähde: <https://kestavakehitys.fi/agenda-2030>). Mitkä kestävä kehityksen tavoitteet ovat mielestäsi tärkeimpiä X toiminnalle?

- a. Ei köyhyyttä
 - b. Ei nälkää
 - c. Terveysttä ja hyvinvointia
 - d. Hyvä koulutus
 - e. Sukupuolten tasa-arvo
 - f. Puhdas vesi ja sanitaatio
 - g. Edullista ja puhdasta energiaa
 - h. Ihmisarvoista työtä ja talouskasvua
 - i. Kestävää teollisuutta, innovaatioita ja infrastruktuureja
 - j. Eriarvoisuuden vähentäminen
 - k. Kestävät kaupungit ja yhteisöt
 - l. Vastuullista kuluttamista
 - m. Ilmastotekoja
 - n. Vedenalainen elämä
 - o. Maanpäällinen elämä
 - p. Rauhaa ja oikeudenmukaisuutta
 - q. Yhteistyö ja kumppanuus
6. Valitsen teleoperaattorin, joka kiinnittää huomiota kestävän kehityksen tavoitteisiin
 - a. Täysin samaa mieltä
 - b. Osittain samaa mieltä
 - c. Ei samaa eikä eri mieltä
 - d. Osittain eri mieltä
 - e. Täysin eri mieltä
 7. Minulle on tärkeää, että teleoperaattorit, kuten X toimivat vastuullisesti
 - a. Täysin samaa mieltä
 - b. Osittain samaa mieltä
 - c. Ei samaa eikä eri mieltä
 - d. Osittain eri mieltä
 - e. Täysin eri mieltä

Teknologia sulautuu kaikkeen ja on jo jokapäiväinen osa lastenkin arkea. Digitaalisuus tuo mukanaan paljon etuja, mutta myös uhkia.

Digitaalinen vastuu tarkoittaa käytännössä esimerkiksi tasa-arvoisempaa osallistumista yhteiskunnan toimintoihin, yhdenvertaisempaa työelämää, joustavampaa työkulttuuria, resurssiviisaampaa toimintaa ja parempaa tuottavuutta. Datat kohdennetun käytön avulla toimintoja voidaan automatisoida, tuottaa parempia palveluja sekä luoda uusia ja innovatiivisia ratkaisuja.

8. X digitaalisen vastuun tulee nykyistä vahvemmin ulottua myös lapsiin
 - a. Täysin samaa mieltä
 - b. Osittain samaa mieltä
 - c. Ei samaa eikä eri mieltä
 - d. Osittain eri mieltä
 - e. Täysin eri mieltä
9. Tähän voit halutessasi perustella vastaustasi äskeiseen kysymykseen

Seuraavat kysymykset koskevat perheesi lasten ruutu-aikaa ja internetkäyttöä.

10. Mitä hyvää koet internetin tuovan lapsen elämään? Sana vapaa

11. Kenen tulisi ottaa enemmän vastuuta alle 18-vuotiaan lapsen internetkäytön seuraamisesta ja rajaamisesta?

- a. Lapsen itsensä
- b. Vanhemman/Vanhempien/Huoltajien
- c. Koulun/varhaiskasvatuksen
- d. Lainsäädännön/Yhteiskunnan
- e. Operaattorin
- f. Muun, mikä?

12. Millaisia uhkia pelkääät lapsesi kokevan verkossa?

- a. identiteettivarkaudet
- b. tietojen kalastelu
- c. verkkohuijaukset
- d. virukset ja haittaohjelmat
- e. kiristysviestit
- f. pankki- tai maksukorttitietojeni päätyminen väärin käsiin
- g. nettikiusaaminen ja vihapuhe
- h. liiallinen netin käyttö/nettiriippuvuus
- i. valeuutiset ja disinformaatio
- j. epäluotettavalta vaikuttavat mainokset, joita tulee netissä vastaan
- k. sopimaton sisältö netissä (esim. väkivaltaiset videot)
- l. salakuuntelu tai salakatselu
- m. joutuminen vaarallisille sivuille vahingossa
- n. verkkopalveluiden käyttäjistä keräämä tieto
- o. ei mitään uhkia
- p. muu, mikä?

13. Miten lapsen mahdollisesti kohdistuvia internetin uhkia ehkäistään perheessäsi? (Voit valita useamman)

- a. Keskustelemalla ja valistamalla

- b. Tietoturvasovelluksilla
 - c. Ruutuajan seurannalla
 - d. Estämällä tietyt sovellukset / sivustot
 - e. Luottamalla lapsen omaan arvioon
 - f. Rajoittamalla nettiyhteyttä
 - g. Ei mitenkään
 - h. Muulla tavoin, miten?
14. Mikä mielestäsi tulisi olla teleoperaattorin rooli lasten internetikäytön turvaamisessa?
- a. Valistaminen, ohjeiden ja suositusten tuottaminen
 - b. Turvapalveluiden tuottaminen
 - c. Rajoitettujen liittymien tarjoaminen
 - d. Ei roolia
 - e. Muu, mikä?
15. Tähän voit vielä täydentää ja perustella vastauksiasi tai kertoa ajatuksiasi kyselyn aiheesta.

Taustatietoja

16. Minkä ikäisiä lapsia taloutesi kuuluu? (Voit valita useamman vaihtoehdon)
- a. 6–9-vuotiaita
 - b. 10–13-vuotiaita
 - c. 14–17-vuotiaita
17. Ovatko talutesi lapset (Voit valita useamman vaihtoehdon):
- a. Tyttöjä
 - b. Poikia
 - c. Molempia
 - d. Muu / En halua kertoa
18. Asuinpaikka
- a. Pääkaupunkiseutu (Espoo, Helsinki, Hyvinkää, Kauniainen, Kerava, Kirkkonummi, Nurmijärvi, Sipoo, Tuusula, Vantaa tai Vihti)
 - b. Tampere, Turku tai Oulu
 - c. Muu yli 50 000 asukkaan kaupunki
 - d. Muu 15 000–50 000 asukkaan kaupunki tai kunta
 - e. Muu alle 15 000 asukkaan kaupunki tai kunta
19. Vastaajan ikä?
- a. 18–20 vuotta
 - b. 21–25 vuotta
 - c. 26–30 vuotta
 - d. 31–35 vuotta
 - e. 36–40 vuotta
 - f. 41–45 vuotta
 - g. 46–50 vuotta
 - h. 51–55 vuotta
 - i. 56–60 vuotta
 - j. 61–65 vuotta
 - k. 66–70 vuotta
 - l. Yli 70 vuotta

20. Sukupuoli

- a. Nainen
- b. Mies
- c. Muu / En halua kertoa